

HAL
open science

Phénomènes grammaticaux et stylistiques comme supports tacites des significations culturelles en grec et en français

Gina Valavanidou Ioannitou, Vasiliki Kouza

► To cite this version:

Gina Valavanidou Ioannitou, Vasiliki Kouza. Phénomènes grammaticaux et stylistiques comme supports tacites des significations culturelles en grec et en français. Approches linguistiques et pédagogiques, Gutenberg, 2016. <hal-02490144>

HAL Id: hal-02490144

<https://hal.science/hal-02490144v1>

Submitted on 24 Feb 2020

HAL is a multi-disciplinary open access archive for the deposit and dissemination of scientific research documents, whether they are published or not. The documents may come from teaching and research institutions in France or abroad, or from public or private research centers.

L'archive ouverte pluridisciplinaire HAL, est destinée au dépôt et à la diffusion de documents scientifiques de niveau recherche, publiés ou non, émanant des établissements d'enseignement et de recherche français ou étrangers, des laboratoires publics ou privés.

HAL Authorization

Γραμματικά και υφολογικά φαινόμενα ως φορείς άρρητων πολιτισμικών νοημάτων στην ελληνική και γαλλική γλώσσα

ΙΟΑΝΝΙΤΟΥ Gina Αναπληρώτρια Καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο του Λεμάν στη Γαλλία
(email: gina.va@wanadoo.fr)

KOUZA Vasiliki εκπαιδευτικός γαλλικής γλώσσας, υποψήφια διδάκτωρ Πανεπιστημίου Λεμάν (email: vickie_upx@yahoo.com)

ABSTRACT

Η γλώσσα ενός λαού δεν είναι μόνο ένα μέσο επικοινωνίας. Είναι ένα σύστημα γλωσσικών σημείων τα οποία παραπέμπουν σε πολιτισμικές αναφορές οι οποίες ορίζονται από κάθε λαό. Το λεκτικό δηλαδή ο ιδιαίτερος τρόπος με τον οποίο εκφράζεται κάποιος προφορικά ή γραπτά εμπλουτίζεται με πολιτισμικές πληροφορίες που είναι γνωστές στους κόλπους μιας γλωσσικο-πολιτισμικής κοινότητας και κοινές μεταξύ των ανθρώπων-μελών της. Πολύ συχνά όμως αυτές δεν δηλώνονται ρητά και συνεπώς δύσκολα εντοπίζονται από κάποιον μη ανήκοντα στην ίδια γλωσσικο-πολιτισμική κοινότητα.

Γενικότερα, όταν ο ομιλητής μιας γλώσσας εκφράζεται, σέβεται μεταξύ άλλων, τους κανόνες της γραμματικής αυτής της γλώσσας έτσι ώστε να παράγει ένα δομημένο λόγο ο οποίος θα είναι εύκολα κατανοητός και καθόλου διφορούμενος για το συνομιλητή του. Όμως, συμβαίνει συχνά ένας ομιλητής να εκφράζεται και να επιθυμεί να προκαλέσει κάποια εντύπωση στο συνομιλητή του, κάτι το οποίο επιτυγχάνει χρησιμοποιώντας στο λόγο του υφολογικά στοιχεία.

Υπάρχουν λοιπόν γραμματικά και υφολογικά φαινόμενα στα οποία αποτυπώνονται πολιτισμικά στοιχεία; Αν ναι, που ακριβώς μπορούμε να εντοπίσουμε το άρρητο, δηλαδή κάποια πολιτισμικά στοιχεία που δε δηλώνονται ρητά;

Το παρόν άρθρο στοχεύει να δώσει απαντήσεις στα παραπάνω, μελετώντας παράλληλα στην ελληνική και στη γαλλική γλώσσα υφολογικά στοιχεία και γραμματικά φαινόμενα, όπως τα σχήματα λόγου, η τροπικότητα, κ.ά.

Key words

Γραμματική, υφολογία, άρρητα πολιτισμικά στοιχεία, ξένη γλώσσα/πολιτισμός.

Η γλώσσα ενός λαού δεν είναι απλώς ένα μέσο επικοινωνίας. Είναι ένα σύστημα γλωσσικών σημείων τα οποία παραπέμπουν σε πολιτισμικές αναφορές οι οποίες ορίζονται από κάθε λαό. Πιο συγκεκριμένα, το λεκτικό δηλαδή ο ιδιαίτερος τρόπος με τον οποίο εκφράζεται κάποιος προφορικά ή γραπτά εμπλουτίζεται με πολιτισμικές πληροφορίες που είναι γνωστές στους κόλπους μιας γλωσσικο-πολιτισμικής κοινότητας και κοινές μεταξύ των ανθρώπων-μελών της. Πολύ συχνά όμως αυτές δεν δηλώνονται ρητά και συνεπώς δύσκολα εντοπίζονται από κάποιον μη ανήκοντα στην ίδια γλωσσικο-πολιτισμική κοινότητα.

Γενικότερα, όταν ο ομιλητής μιας γλώσσας εκφράζεται, σέβεται μεταξύ άλλων, τους κανόνες της γραμματικής αυτής της γλώσσας έτσι ώστε να παράγει ένα δομημένο λόγο ο οποίος θα είναι εύκολα κατανοητός και καθόλου διφορούμενος για

το συνομιλητή του. Όμως, συμβαίνει συχνά ένας ομιλητής να εκφράζεται και να επιθυμεί να προκαλέσει κάποια εντύπωση στο συνομιλητή του, κάτι το οποίο επιτυγχάνει χρησιμοποιώντας στο λόγο του υφολογικά στοιχεία.

Υπάρχουν λοιπόν γραμματικά και υφολογικά φαινόμενα στα οποία αποτυπώνονται πολιτισμικά στοιχεία; Αν ναι, που ακριβώς μπορούμε να εντοπίσουμε το άρρητο δηλαδή πολιτισμικά στοιχεία που δε δηλώνονται ρητά;

Η Γραμματική αποτελεί το σύνολο των κανόνων οι οποίοι διέπουν τη δομή και λειτουργία μιας γλώσσας στο γραπτό και προφορικό λόγο, συνεπώς και την πραγμάτωση αυτής της γλώσσας, δηλ. την πρακτική εφαρμογή της από έναν ομιλητή-μέλος μιας γλωσσικοπολιτισμικής κοινότητας.

Όσον αφορά τη Στυλιστική ή αλλιώς Υφολογία, σύμφωνα με το γλωσσολόγο Charles Bally, αυτή «μελετάει τα χαρακτηριστικά μιας οργανωμένης γλώσσας από την άποψη του συγκινησιακού (βιωματικού) τους περιεχομένου, δηλαδή την έκφραση της ευαισθησίας μέσω της γλώσσας και το αποτέλεσμα της γλώσσας, στην ευαισθησία». <http://www.stath-christofelli.gr/book.html>

Στο παρόν άρθρο μελετώνται κάποια γραμματικά φαινόμενα, πχ. Τροπικότητα (γαλλ. modalisation), Παθητική Διάθεση (γαλλ. passif) καθώς επίσης και κάποια υφολογικά σχήματα, όπως τα σχήματα λόγου (γαλλ. figures de style), ως φαινόμενα άμεσα συνδεδεμένα με την ελληνική και γαλλική γλώσσα/κουλτούρα αντίστοιχα.

Τα σχήματα λόγου, θα λέγαμε ότι τόσο στα ελληνικά όσο και στα γαλλικά, αποτελούν έναν τρόπο έκφρασης. Για παράδειγμα οι *ευφημισμοί* (γαλλ. euphémismes) αποτελούν «χαρακτηριστικό των προτιμώμενων επικοινωνιακών προτύπων/νορμών στη γαλλική γλώσσα/πολιτισμό όπου στρατηγικές ελαχιστοποίησης και αποφυγής παίζουν σημαντικό ρόλο κατά την αλληλεπίδραση μεταξύ ανθρώπων προκειμένου ο καθένας να διαφυλάξει την εικόνα του και να μην προσβάλει το συνομιλητή του» (De Salins, 1996 :73).

Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για σχήματα λόγου τα οποία στοχεύουν να «απαλύνουν» την έκφραση μιας αρνητικής γνώμης, ενός αρνητικού συναισθήματος ή σχόλιου. Γι' αυτό το σκοπό λοιπόν στη γαλλική γλώσσα χρησιμοποιούμε την άρνηση, όπως στα παρακάτω παραδείγματα: «Ce n'est pas mauvais !» (μτφ. Δεν είναι κακός), «Il n'est pas antipathique» (μτφ. Δεν είναι αντιπαθητικός), «Je ne suis pas mécontent de constater que...» (μτφ. Δεν είμαι δυσαρεστημένος...) ή μπορούμε και να αντικαταστήσουμε μια λέξη με μία άλλη όπως για παράδειγμα η λέξη «malentendant» η οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί αντί της λέξης «sourd» (κουφός), η λέξη «classes défavorisées» (μη προνομιούχα τάξη) αντί της λέξης «classes pauvres» (φτωχή τάξη) ή η λέξη «non-voyant» αντί της λέξης «aveugle» (τυφλός).

Επίσης, το φαινόμενο της *λιτότητας*, στα γαλλικά «litote» χρησιμοποιείται προκειμένου να αφήσει κάποιος να εννοηθούν περισσότερα από όσα λέει. Για παράδειγμα στα γαλλικά μπορούμε να πούμε: «Hier, les Bleus ont joué pour ne pas perdre». Σε αυτή την πρόταση θα λέγαμε πως το άμεσο νόημα είναι ότι οι παίκτες ήθελαν οπωσδήποτε να κερδίσουν. Παρ' όλα αυτά κάποιος οπαδός θα καταλάβαινε αμέσως ότι η πρόταση αυτή κατηγορεί τους παίκτες ότι δεν ρίσκαραν πολλές επιθέσεις προκειμένου να βάλουν γκολ.

Στην ελληνική γλώσσα χρησιμοποιούμε επίσης το φαινόμενο του ευφημισμού και τη λιτότητα με τον ίδιο περίπου τρόπο. Ο ευφημισμός αφορά τη χρήση μιας λέξης στη θέση μιας άλλης, επειδή θεωρείται λιγότερο αρνητική, π.χ. η λέξη «σωφρονιστικό ίδρυμα» η οποία αντικαθιστά τη λέξη «φυλακή» και η λέξη «τρίτη ηλικία» η οποία αντικαθιστά τη λέξη «γέροι», κ.ά. Επίσης, χρησιμοποιείται και στον

πολιτικό λόγο, όπου «η ευφημιστική διατύπωση έχει συχνά στόχο τον εξορθολογισμό του μηνύματος ή τη νομιμοποίηση του πομπού με τις λέξεις.» (http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C130/652/4163,19417/extras/texts/indexb_01_fragoudaki.html)

Το σχήμα της λιτότητας έχει παρόμοια χρήση και πιο συγκεκριμένα στη θέση μιας λέξης χρησιμοποιούμε την αντίθετή της με άρνηση. Για παράδειγμα, η πρόταση «Το φαγητό που μαγείρευε η Ελένη δεν ήταν άνοστο» (Χατζησαββίδης, Χατζησαββίδου, 2012 :182) μαρτυρά με ποιον τρόπο μπορούμε να εκφράσουμε τη γνώμη μας χωρίς να εξωτερικεύουμε άμεσα ένα αρνητικό συναίσθημα!

Επιπλέον, τόσο στην ελληνική όσο και στη γαλλική γλώσσα η *μετωνυμία* (γαλλ. *métonymie*), σχήμα λόγου κατά το οποίο «χρησιμοποιείται το όνομα του δημιουργού αντί για το δημιούργημα, αυτό που περιέχει κάτι αντί για το περιεχόμενο, το αφηρημένο αντί για το συγκεκριμένο» (Χατζησαββίδης, Χατζησαββίδου, 2012:182) φέρει συχνά πολιτισμικά στοιχεία τα οποία δε δηλώνονται ρητά ή αλλιώς υπόρρητα. Οι Μυλωνάς και Καρκανιάς (1999:129) σημειώνουν πως όταν στα ελληνικά παράγουμε το εκφώνημα «Μελετήσαμε Παλαμά», εννοούμε ότι μελετήσαμε τα ποιήματα του Παλαμά. Αν όμως κάποιος δεν έχει πρότερες γνώσεις πάνω στον ελληνικό πολιτισμό και συγκεκριμένα στην ελληνική ποίηση και δεν γνωρίζει ότι ο Παλαμάς ήταν ποιητής, δεν θα μπορέσει να αποκτήσει πρόσβαση στο νόημα του εκφωνήματος.

Η *παρομοίωση*, σχήμα λόγου που στη γαλλική γλώσσα αποδίδεται με τον όρο «*comparaison*» δύναται να μεταφέρει άρρητα πολιτισμικά στοιχεία (γαλλ. *implicites culturels*) και στις δύο γλώσσες/πολιτισμούς. Ας μελετήσουμε το παρακάτω παράδειγμα:

- Η ελληνική έκφραση «Αυτός φέρεται σαν γάιδαρος» μεταφράζεται λέξη προς λέξη στα γαλλικά «*Il se comporte comme un âne*». Πρόκειται για μια έκφραση που χρησιμοποιείται στα ελληνικά για να δηλώσουμε ότι κάποιος είναι τεμπέλης ή αδιάφορος. Με αυτόν τον τρόπο όμως, δηλώνεται έμμεσα και ο συμβολισμός που έχει ο γάιδαρος ως ζώο για τον ελληνικό και αντίστοιχα για το γαλλικό λαό (ζώο το οποίο συμβολίζει την τεμπελιά, την αδιαφορία, καθώς επίσης τη χοντροκεφαλιά και την υπομονή) ο οποίος μπορεί να διαφέρει κατά πολύ από κάποιον ενός άλλου απομακρυσμένου λαού.

Είναι φανερό λοιπόν πως αν κάποιος ανήκει σε ένα πολιτισμό με διαφορετικό συμβολισμό για το συγκεκριμένο ζώο δεν θα μπορέσει να κατανοήσει το νόημα, κάτι το οποίο μπορεί να προκαλέσει παρεξηγήσεις και συγκρούσεις.

Στα σχήματα λόγου θα θέλαμε να προσθέσουμε και τη *Μεταφορά* (γαλλ. *métaphore*) η οποία τόσο στη γαλλική όσο και στην ελληνική γλώσσα «μεταφέρει» άρρητα πολιτισμικά νοήματα. Πιο συγκεκριμένα, μεταφορά έχουμε όταν «χρησιμοποιούνται λέξεις ή φράσεις με σημασία διαφορετική από την κυριολεκτική τους, αλλά και με κάποια μικρή ή μεγάλη ομοιότητα με αυτή» (Χατζησαββίδης, Χατζησαββίδου, 2012: 181). Πρόκειται με άλλα λόγια για μια έμμεση παρομοίωση. Ας μελετήσουμε το παρακάτω παράδειγμα:

- «Μετά από αυτό το νέο, ο Πέτρος αποδεικνύεται μάντης Κάλχας», το οποίο μεταφράζεται στη γαλλική γλώσσα «*Après cette nouvelle, Petros se montre divin Calchas* ». Με αυτή την πρόταση υπονοούμε ότι ο Πέτρος προέβλεψε επιτυχώς κάτι, διότι τον παρομοιάζουμε με τον μάντη Κάλχα, ο οποίος στην ελληνική μυθολογία ήταν ο κορυφαίος προφήτης οιωμών της εποχής του. Το άρρητο πολιτισμικό στοιχείο που προκύπτει σε αυτή την περίπτωση αντλείται από την ελληνική μυθολογία και

οποιοσδήποτε δεν έχει γνώσεις σχετικές με την ελληνική μυθολογία δεν μπορεί να το αντιληφθεί και δεν μπορεί να αποκτήσει εύκολα πρόσβαση στο νόημα της φράσης.

Επίσης, αξίζουν να επισημανθούν κάποια γραμματικά φαινόμενα τα οποία τόσο στην ελληνική όσο και στη γαλλική γλώσσα/πολιτισμό μεταφέρουν νοήματα τα οποία δεν δηλώνονται ρητά.

Το φαινόμενο της *Modalisation* στη γαλλική γλώσσα αποτελεί ένα γραμματικό φαινόμενο σύμφωνα με το οποίο κάθε ομιλητής μπορεί να «δώσει το στίγμα του» με ένα συγκεκριμένο τρόπο, μέσα από το λόγο. Με άλλα λόγια, μαρτυρά την «παρουσία» του ομιλητή στα λόγια του.

Ειδικότερα, στη γαλλική γλώσσα οι διαδικασίες της *Modalisation*, αφορούν κυρίως τα «*verbes modaux*» (*pouvoir, vouloir, devoir, falloir, sembler*, κλπ.) τα οποία μπορεί να δηλώνουν την πιθανότητα ή την υποχρέωση, τα «*adverbes modalisateurs*» (*peut-être, sans-doute, certainement, probablement, vraiment, hélas*, κλπ.), ή «τα *adjectifs évaluatifs*» (*remarquable, merveilleux*, κλπ.), τη χρήση κάποιων χρόνων (*futur, conditionnel*), ρήματα που δηλώνουν συναίσθημα ή γνώμη (*penser, supposer, croire*, κλπ.) αλλά και επιφωνηματικές προτάσεις (για την έκφραση έντονων συναισθημάτων) κ.ά., μέσω των οποίων ένα ομιλητής εκφράζει την υποκειμενική του στάση. Ας παρατηρήσουμε τα παρακάτω εκφωνήματα στα γαλλικά:

- *Elle chante.*
Elle ne sait pas chanter juste.
Elle ne devrait pas chanter, il faudrait qu'elle se taise définitivement.
- *C'est un bon travail.*
C'est sans doute un bon travail.
Bien sûr, c'est un bon travail.

Μπορούμε να διακρίνουμε σε καθένα από αυτά τις λέξεις οι οποίες δηλώνουν την τροπικότητα ανάλογα με την επιλογή που έχει κάνει ο ομιλητής σε καθεμία από τις φράσεις. (π.χ. «*sait*», «*faudrait*», «*devrait*», «*sans doute*», «*bien sûr*», κλπ.). Η *modalisation* λοιπόν στα γαλλικά δίνει την δυνατότητα στο ομιλητή μέσω γλωσσικών στοιχείων να δηλώσει έμμεσα, την προσωπική, υποκειμενική του στάση απέναντι σε ό,τι λέει.

Στην ελληνική γλώσσα υπάρχουν επίσης οι *Τροπικότητες*, γραμματικό φαινόμενο με τη χρήση του οποίου ο ομιλητής μπορεί να δηλώσει έμμεσα την υποκειμενική του στάση ή άποψη. Σύμφωνα με τη Γραμματική Νέας Ελληνικής Γλώσσας (Χατζησαββίδης, Χατζησαββίδου, 2012: 126-127), «τροπικότητες ονομάζονται οι διάφορες σημασιολογικές λειτουργίες που εκφράζονται με τη χρήση των εγκλίσεων και δείχνουν την υποκειμενική στάση του ομιλητή». Πιο συγκεκριμένα μπορούν να εκφράζονται «με ένα μεγάλο αριθμό γλωσσικών (π.χ. συνδυασμοί συνδέσμων, τροπικά ρήματα, εκφράσεις κτλ.) και εξωγλωσσικών (π.χ. ανασήκωμα ώμων, χειρονομίες, κλπ.) στοιχείων. Για παράδειγμα στη φράση «Φέτος ο Γιάννης πρέπει να πάρει το πτυχίο του» (Χατζησαββίδης, Χατζησαββίδου, 2012:129) ο ομιλητής εκφέρει μεν ο ίδιος την υποχρέωση, χρησιμοποιώντας όμως το απρόσωπο ρήμα «πρέπει» και την υποτακτική.

Επίσης, αξίζει να σημειωθεί η ύπαρξη αλλά κυρίως η τάση των Γάλλων να χρησιμοποιούν την Ευκτική (*Conditionnel*) και την Υποτακτική (*Subjonctif*), εγκλίσεις οι οποίες μεταξύ άλλων εκφράζουν το πιθανό, το ανεπιβεβαίωτο και μαρτυρούν την ενδεχόμενη ύπαρξη στοιχείων που δε δηλώνονται ρητά. Πιο συγκεκριμένα, η *Conditionnel*, χρησιμοποιούμενη συχνά από τους Γάλλους στον καθημερινό τους λόγο « μπορεί να ελαχιστοποιεί ή να μετριάξει την προσλεκτική δύναμη για παράδειγμα της παράκλησης για την πραγματοποίηση μιας χάρης» (De

Salins, 1996 :185) αποδεικνύοντας στον άλλον ότι τον αντιμετωπίζουμε με σεβασμό (Conditionnel de politesse) ή συχνά χρησιμοποιείται όταν θέλουμε να μεταδώσουμε ανεπιβεβαίωτες πληροφορίες (Conditionnel journalistique). Γίνεται κατανοητό επομένως με ποιο τρόπο αυτή η έγκλιση έχει μια θέση στον κόσμο του άρρητου...

Στη γαλλική γλώσσα, θα θέλαμε οπωσδήποτε να αναφερθούμε και στην *Παθητική Διάθεση* (Passif) όπου μπορούμε να εντοπίσουμε ίχνη του άρρητου. Στη φράση « Sophie a été conduite au bureau du directeur (par son secrétaire) » προβάλλουμε το υποκείμενο της πρότασης, χωρίς να φαίνεται καθόλου το ποιητικό αίτιο, δηλαδή το πρόσωπο ή πράγμα που μας δείχνει από ποιον παθαίνει κάτι το υποκείμενο και το οποίο είναι υπεύθυνο επί της ουσίας για την πράξη. Πράγματι, θα λέγαμε ότι στη γαλλική γλώσσα όταν ο ομιλητής χρησιμοποιεί την Παθητική Διάθεση επιθυμεί κυρίως να επικεντρωθεί στο αποτέλεσμα, δηλαδή σε γεγονότα τα οποία είναι ορατά. Γι'αυτό και η Παθητική Διάθεση στη γαλλική γλώσσα χρησιμοποιείται πολύ στα δημοσιογραφικά κείμενα τα οποία επιδιώκουν αν μη τι άλλο μια κάποια αντικειμενικότητα.

Όπως υποστηρίζει η De Salins (1996:240) « ο τρόπος με τον οποίο μια γλώσσα περιγράφει και εξηγεί τον κόσμο έχει τη δύναμη να αποσιωπήσει την ευθύνη αυτών που πραγματικά την έχουν με το να μην τους κατονομάσει άμεσα». Πιο συγκεκριμένα λοιπόν στην παρακάτω φράση « En août 1998, Greenpeace dénonçait la présence d'algues, de coquillages et de poissons légèrement contaminés » (*Le Point*, Απρίλιος 1989) μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι δεν αναφέρεται το ποιητικό αίτιο, ο «υπεύθυνος» δηλαδή για την πράξη, φαινόμενο το οποίο συνηθίζεται αρκετά συχνά στη γαλλική γλώσσα/πολιτισμό.

Αντίστοιχα, στην ελληνική γλώσσα σύμφωνα με τη Γραμματικής της Νέας Ελληνικής Γλώσσας (Χατζησαββίδης, Χατζησαββίδου, 2012: 124) « η Παθητική Διάθεση χρησιμοποιείται όταν ο ομιλητής θέλει να δώσει έμφαση στο αποτέλεσμα της ενέργειας (...) κυρίως στο γραπτό λόγο σε ύφος τυπικό και ουδέτερο. Πολύ συχνή είναι επίσης η χρήση της στον ειδησεογραφικό και δημοσιογραφικό χώρο».

Ολοκληρώνοντας την αναφορά μας στην Παθητική Διάθεση και τη χρήση της τόσο στα γαλλικά όσο και στα ελληνικά ας παραθέσουμε τα λόγια της De Salins (1996:241) τα οποία μαρτυρούν ξεκάθαρα την ύπαρξη του άρρητου: « Η Παθητική Διάθεση δεν είναι απλώς ένα φαινόμενο μετατροπής στη γραμματική (transformation grammaticale). Φέρει νοήματα, ανταποκρίνεται σε προθέσεις του ομιλητή, στη διάθεσή του για αντικειμενικότητα ή για τήρηση της ανωνυμίας των πραγματικά υπεύθυνων της πράξης».

Ένα άλλο γραμματικό φαινόμενο στο οποίο πρέπει να αναφερθούμε είναι η Ονοματοποίηση, όρος ο οποίος στα γαλλικά αποδίδεται ως «nominalisation». Η ονοματοποίηση αποτελεί ένα μηχανισμό που επιτρέπει τη χρήση ονοματικών δομών έναντι ρηματικών. Σύμφωνα με τη De Salins (1996:242) στην πρόταση «Réception du président américain» (ελλ. «Δεξίωση του αμερικανού προέδρου») δεν μπορούμε να ξεχωρίσουμε με σιγουριά αν ο président (πρόεδρος) είναι ο υπεύθυνος της πράξης (της δεξίωσης) ή ο επωφελούμενος της. Πρόκειται δηλαδή για μια δεξίωση που δόθηκε από τον αμερικανό πρόεδρο ή για μια δεξίωση που δόθηκε προς τιμήν του; Είναι ξεκάθαρο λοιπόν ότι σε αυτή την περίπτωση χρειαζόμαστε περικείμενες πληροφορίες, κάποια συμφραζόμενα για να καταλάβουμε με σιγουριά το νόημα.

Επίσης, την ύπαρξη του άρρητου στη γραμματική της γαλλικής γλώσσας μαρτυρά η μικρή διαφορά στη νοηματική απόχρωση κάποιων επιρρημάτων, όπως είναι το «très» και το «trop». Εκτός από αυτά, ενδιαφέρον παρουσιάζει και η περίπτωση του επιρρήματος «toujours» που θεωρείται πιο ουδέτερο από το «encore»

το οποίο προϋποθέτει μια αρνητική κριτική. Η De Salins (1996:74) τονίζει το γεγονός ότι το περικείμενο όπως και η χροιά της φωνής παίζουν σημαντικό ρόλο στην ερμηνεία τέτοιων αποχρώσεων που σχετίζονται με προϋποθέσεις και άρρητες πληροφορίες. Ακόμη, ο σύνδεσμος «parce que» χρησιμοποιείται για να δηλώσει μια αιτία η οποία είναι άγνωστη στον συνομιλητή (De Salins, 1996:216) ενώ ο σύνδεσμος «puisque» χαρακτηρίζεται από μεγαλύτερη υποκειμενικότητα και χρησιμοποιείται για να δηλώσει μια αιτία γνωστή ή υποθετικά γνωστή στο συνομιλητή.

Στα ελληνικά, άλλο ένα παράδειγμα ύπαρξης του άρρητου στη γραμματική είναι αυτό της δεικτικής αντωνυμίας «αυτός» που χρησιμοποιείται για να δείξει κάποιον ή κάτι που βρίσκεται κοντά σε κάποιον (στα γαλλικά αυτό εκφράζεται πιο άμεσα με την αντωνυμία «celui-ci») και «εκείνος» που χρησιμοποιείται για να δείξει κάποιον ή κάτι που βρίσκεται μακριά από κάποιον (στα γαλλικά αυτό εκφράζεται πιο άμεσα με την αντωνυμία «celui-là»).

Τέλος, σύμφωνα με τις Baliva, E. και Gennaro, D., (1995 :85) στη γαλλική γλώσσα «οι αντωνυμίες *on, ils, elles, nous, vous*, δεν δηλώνουν μόνο το υποκείμενο ή το αντικείμενο αλλά μπορεί να *επιφορτίζονται* είτε με συνενοχή είτε με επιθυμία απόστασης ανάλογα με την πρόθεση επικοινωνίας: μπορεί να χρησιμεύσουν ώστε να ενώσουν ή να απομακρύνουν, να ομαδοποιήσουν ή να απομονώσουν (...) να εισάγουν με αντικειμενικότητα κάτι το οποίο είναι υποκειμενικό».

Ολοκληρώνοντας αυτή τη σύντομη μελέτη-διερεύνηση ύπαρξης του άρρητου σε γραμματικά και υφολογικά φαινόμενα της ελληνικής και της γαλλικής γλώσσας, μπορούμε να συμπεράνουμε τη «σιωπηλή» αλλά τόσο καθοριστική για την κατανόηση παρουσία του άρρητου.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

BIBΛΙΑ

- Augé, Marc (1994). *Le sens des autres*. Paris: Fayard.
- De Salins, Geneviève-Dominique (1996). *Grammaire pour l'enseignement/apprentissage du FLE*. Paris : Hatier-Didier.
- Galisson, Robert (1991). *De la langue à la culture par les mots*. Paris: CLE International.
- Γκίνου, Ελένη (2002). *Education Interculturelle et enseignement du FLE*, Unité 2. Πάτρα: ΕΑΠ.
- Μυλωνάς, Άρης & Καρκανιάς, Ηλίας (1999). *Συντακτικό της ελληνικής γλώσσας*. Αθήνα: Ατλαντίς.
- Χατζησαββίδης Σοφρώνιος & Χατζησαββίδου, Αθανασία (2012). *Γραμματική Νέας Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Εκδόσεις ΙΤΥΕ.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

- Galisson, Robert (oct.-déc.1999). «La pragmatique lexiculturelle pour accéder autrement, à une autre culture, par un autre lexique», *Etudes de Linguistique Appliquée*, no 116.
- Galisson, Robert (oct.1984). «Pour un dictionnaire des mots de la culture populaire», *Le français dans le monde*, no 188, p.57-63.

Γλωσσολογικές και Παιδαγωγικές Προσεγγίσεις, Chodolidou, Tsokalidou, Tentolouris et al. (dir.) éd. Gutenberg, 2016, pp. 174-181 (ISBN : 978-960-01-1784-4)
Gennaro, Daniela & Baliva, Emanuela (janv.-mars 1995). «Lexique et discrimination raciale : les termes de l'altérité», *Etudes de Linguistique Appliquée*, no 97.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

<http://www.stath-christofelli.gr/book.html>

http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C130/652/4163,19417/extras/texts/indexb_01_fragoudaki.html